

Ghislain Kieft

De post-moderne stijlkamer van Ed Annink

EEN VERKNIPT INTERIEUR

18

Ed Annink in de proefopstelling van zijn post-moderne interieur.

In het januari/februari-nummer van het tijdschrift 'Fodor' laat Wim Crouwel in een interview van Paul Hefting zijn gedachten gaan over het museaal verzamelen van toegepaste kunst en industrial design. Een nogal netelig vraagstuk: wat is design en wat niet? om wat voor redenen zou een museum design moeten verzamelen? om 'esthetische' redenen, om redenen van 'kunstige' aard, om historische of nog andere redenen?

Zonder diep op de zaak in te willen gaan, lijkt het me uiteindelijk een beetje vreemd om gebruiksvoorwerpen te verzamelen om

het *verzamelen*: je vervreemdt de voorwerpen van hun functie – van hun essentie, dus. Je mag ze niet eens meer aanraken. Iets dergelijks is ook een beetje met de kunst zelf gebeurd tenslotte. Het ontstaan in de negentiende eeuw van het fenomeen 'museum' heeft invloed gehad op de ontwikkeling van de kunst. Ik verdenk veel kunstenaars ervan, dat ze hun dingen maken met zoiets als het Stedelijk Museum in hun achterhoofd, en niet de huiskamer van een of andere particulier (denk alleen maar aan de formaten!).

Toegepaste kunst – het woord zegt het al – hoort in die zin niet in een museum thuis. Design moet gebruikt worden. Om allerlei

redenen verzamelt een aantal musea in Nederland niettemin designproducten. Het vraaggesprek met Wim Crouwel vond zijn aanleiding in de tentoonstelling in museum 'Fodor' van produkten van vormgeving uit de collectie van het Stedelijk Museum. Opzet en opstelling van deze tentoonstelling zijn vrij conventioneel ontwerpen van grote namen krijgen – persoonsgewijs – een eigen hoekje in de opstelling: Aalto, Colombo, Sottsass, Gispens, Rietveld, ze zijn er allemaal weer. De ontwerpen worden gepresenteerd in de isolatie van een museale ruimte. Het maakt een liefhebber van design een beetje treurig: de museale adoratie van deze met veel liefde ontworpen *gebruiksvoorwerpen*

is tegelijkertijd een 'Kiss of Death'. Ze lijken wel opgesloten.

Het Centraal Museum van Utrecht verzamelt eveneens toegepaste kunst en heeft in het opzicht van presentatie voor een andere – ik denk: interessantere – opzet gekozen. Eens in de drie à vier jaar nodigt zij een ontwerper uit een ruimte van het museum in te richten als betrof het een woonvertrek. De ontwerper heeft een budget en een grote vrijheid om meubels en gebruiksvoorwerpen van zijn keuze uit te zoeken. De ontwerpen moeten wel in principe uit Nederland afkomstig zijn. Een aantal jaren geleden mocht Manfred Kausen zijn ideeën te berde brengen; dit keer is Ed Annink aangezocht voor deze opdracht. Van modernisme naar post-modernisme dus, en wat dat aangaat valt het Centraal Museum met haar neus in de boter: er is revolutie en discussie in de wereld van de vormgeving gekomen in de tijd tussen de twee opdrachten.

Eigenlijk opteert het Centraal Museum met dit soort opdrachten in haar presentatie voor een ouderwets idee, namelijk dat van de 'stijlkamer'. Maar nu geen stijlkamer ingericht door de conservator van een museum, maar door een vormgever; niet een vertrek zoals het eeuw of zo geleden eruit kan hebben gezien, maar een contemporaine inrichting. Natuurlijk blijft een en ander een fictie: niemand woont er daadwerkelijk in, en een woonkamer als die, welke getoond wordt, zal verder in Nederland moeilijk te vinden zijn.

Niettemin worden de voorwerpen zo, naar mijn smaak, meer in hun 'natuurlijke' omgeving geplaatst, dan in de standaard museale opzet van Fodor.

In de post-moderne stijlkamer van Ed Annink is het fictieve element nog meer aanwezig: veel van wat getoond wordt is niet in productie (staande lamp van Kees Kusters, bijvoorbeeld, de tafel van Annink zelf), soms is er iets voor de gelegenheid ontworpen (de vloerbedekking van Annink), en in één geval wordt zelfs een dummy getoond (de stofzuiger van Ebbing/Haas). Het museaal realisme blijft ver verwijderd van de werkelijkheid in dit opzicht, maar anderzijds krijgt de bezoeker wel een indruk van de vormgevingsideeën van Ed Annink en de zijnen.

Belangrijk is verder, dat in de opdracht van het Centraal Museum voorstudies, tekeningen, briefwisselingen, en dergelijke deel uit maken van het project en het museum toebehoren. Dat is handig om te weten voor een designhistoricus, die over een aantal jaren een studie zou willen maken over zoiets als de Nederlandse vormgeving in de jaren '80 van de 20^e eeuw. Het valt te hopen, dat het Centraal Museum over drie jaar weer een

dergelijke opdracht kan verlenen. Ik heb zelf voor deze gelegenheid enigszins de documentatie doorgenomen, die bij de opdracht hoort. En het valt op, hoezeer Annink tijd en aandacht heeft gestoken in het ontwerp van de vloerbedekking. Ik blijf daar even bij stil staan, omdat deze aandacht van Annink een sleutel is voor het doorgronden van de uitvoering van het interieur. Een vloerbedekking is voor Annink niet iets, waar je alleen maar en bij toeval bovenop staat, maar zelf een evenwaardig onderdeel van een interieur: het hoort evenzeer bij de inrichting. Hij heeft gepoogd – en is daar ook in geslaagd – de vloerbedekking een uniforme aanwezigheid te geven, door de vinyltegels grillig te versnijden en patroonloos weer aan elkaar te leggen; er is sprake van een systematische repetitie van vormelementen, waardoor de aandacht evenredig over het oppervlak verdeeld moet worden. Hetzelfde gebeurt eigenlijk bij de opstelling van de meubels.

Normaliter kent een interieur één of meer aandachtspunten; er is geen nevenschikking van meubels in een huiskamer, sommige objecten zijn om allerlei redenen belangrijker dan andere, omdat daar een intensiever gebruik van wordt gemaakt: een eettafel of een televisietoestel zijn centrale objecten in veel huiskamers, en de rest van de meubels lijkt daar omheen gegroepeerd te zijn. Verder kent een vertrek zo zijn looppaden, waarbij geen obstakels in de weg mogen staan. Zo toont een interieur in het algemeen in de vorm van zo'n 'krachtenveld' de preoccupaties van de gebruiker. Annink heeft dit krachtenveld zo veel mogelijk willen vermijden, door de meubels ogenschijnlijk 'random' in het vertrek te plaatsen, en zo de dingen een indruk van gelijk belang te geven.

Het ontwerp is geen voorbeeldige nabootsing van een reële woonsituatie, het is van abstracter 'filosofischer' aard: hier vormt het aangrijpingspunt een analyse van het begrip 'wonen' als een werkwoord, dat een complex systeem bevat van specifieke handelingen, die in principe tot in het oneindige afgesplitst kunnen worden: wie wil gaan slapen, begeeft zich naar de slaapkamer, kleedt zich uit, trekt wellicht een pyama aan, poetst zijn tanden, doet mogelijk lichten aan of uit, begeeft zich te bed, enzovoorts. Een activiteit als het tanden poetsen kan evenzo in nog kleinere gefragmenteerde handelingen onderscheiden worden. Zulke en andere fragmenten van menselijke activiteit behoren voor Annink tot het begrip 'wonen'. Aldus doordenkend krijgt men een uiterst gedetailleerde beschrijving van

dagelijkse handelingen, die een anthropoloog in zijn veldwerk niet zou misstaan.

Het interieurontwerp van Ed Annink is in feite een poging om deze conceptuele onderscheiding en intellectuele fragmentatie van menselijk gedrag een ruimtelijke plaats en reële materialisatie te geven. De poging moet men kennelijk lezen als een opsommend boek – een catalogus – en niet als een vertelling, waarbij het ene door onderschikking meer belang wordt gegeven dan het andere. De evenwaardige opstelling van gebruiksvoorwerpen schiep verwarring. Wim van Sinderen meldt in een bespreking in 'Vinyl' kwaad, dat Annink lukraak Nederlandse ontwerpen bij elkaar gescharreld heeft. Voorstudies maken echter duidelijk, dat over de opstelling juist nogal nagedacht is. Ik begrijp ook niet goed, dat van Sinderen spreekt van een oer-Hollands interieur, tenzij hij natuurlijk een huishouden van Jan Steen bedoelt. Het punt is juist, dat het geheel er niet uit ziet als een interieur. Het is – om zo te zeggen – een opstand van de dingen; Annink is bewust te werk gegaan als een poltergeist, die 's nachts de dingen verplaatst, zodat je ze de volgende morgen aantreft in een onvertrouwde orde (weer een stap verder verwijderd van het realisme van de stijlkamer). De ironie wil eigenlijk, dat het Centraal Museum een opdracht geeft voor een stijlkamer, terwijl de ontwerper zich daar conceptueel zo ver mogelijk van verwijderd. Het is een huiskamer als tentoonstelling geworden, en geen tentoonstelling als huiskamer. Dat is geen mislukking, en hierin schuilt ook niet de onbewuste verwarring. Annink's poging is in zoverre mislukt, omdat hij de verwarring uiteindelijk niet levensgroot heeft kunnen maken. Annink was oorspronkelijk van zins zijn ontwerp te vervullen met allerlei dagelijkse dingen, om juist de indruk te wekken, dat er in dit merkwaardige – post-moderne – interieur wel degelijk gewoond werd. Hij wilde het geheel voorzien van t.v.-beelden, stadse of landelijke geluiden, zelfs geuren enzovoort. Hij dacht aan de aanwezigheid van een pratende papegaai, om wat te noemen, aan het geluid en de geur van een bakkend eitje. Zo zou een frictie ontstaan zijn tussen de huiselijkheid van de fictie van een stijlkamer en de onhuiselijkheid van keuze en dispositie van meubels. Meer zou de bezoeker zo de indruk krijgen van een zelfde ballet in een andere, post-moderne, choreografie. Het interieur van Ed Annink en zijn keuze van Nederlands design is tot 30 juni te zien in het Centraal Museum te Utrecht. ◀